

Magdalena Szydłowska

Sprawozdanie z Warsztatów Reportażu Radiowego (9 kwietnia 2011 roku)

Media – Kultura – Komunikacja Społeczna 7, 286-289

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Magdalena Szydłowska

Sprawozdanie z Warsztatów Reportażu Radiowego (9 kwietnia 2011 roku)

Słowa kluczowe: dziennikarstwo radiowe, reportaż radiowy, dokument radiowy, reportażysta

Key words: radio journalism, radio feature, radio documentary, reporter

Po raz pierwszy w historii Ogólnopolskiego Konkurs Reportażystów uroczyste wręczenie nagród miało miejsce w Olsztynie. Gala „Melchiorzy 2010” odbyła się 9 kwietnia 2011 roku w nowo wybudowanej siedzibie Filharmonii Warmińsko-Mazurskiej. Siedmioletnia historia konkursu i jego ranga dowodzą znakomitej formy polskiego reportażu i dokumentu, szczególnie radiowego. Idea „Melchiorów” sięga jednak nieco głębiej. Konkurs jest pretekstem do spotkań reportażyistów, konsolidacji środowiskowej, a także wzajemnego inspirowania twórców tego szlachetnego gatunku.

Organizatorzy – Studio Reportażu i Dokumentu Polskiego Radia – nieprzypadkowo na swego patrona obrali Melchiora Wańkowicza. Zdaniem Ireny Piłatowskiej-Mądry, przewodniczącej jury, jest to bezpośrednio nawiązanie do wspaniałej tradycji polskiego reportażu, do mistrzowskiego warsztatu i stylu pracy. Stąd też bezpośrednio odwołanie do słów Wańkowicza:

Reportaż tkwi filozoficznie w naturze ludzkiej. Jeżeli nie przychodził natłok zdarzeń, zawsze zaczynał zahaczać o literaturę piękną, żeby oddać nie tylko dwuwymiarowość świata, ale jego kolor, jego zapach, jego dźwięk. Wszystko to w poszukiwaniu prawdy o człowieku¹.

Tej prawdy poszukują również współcześni reportażyści, stale pytając o kondycję człowieka, zapisując dźwiękowo otaczający, nieustannie zmieniający się świat. Najlepsi z nich przyjechali do Olsztyna. Przy okazji gali na Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim odbyły się Warsztaty Reportażu Radiowego dla studentów Instytutu Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej, które poprowadzili mistrzowie gatunku z całej Polski. Warto nadmienić, że było to pięć różnorodnych tematycznie spotkań. Reportażyści sami proponowali problematykę korespondującą z ich zainteresowaniami i dorobkiem.

Warsztaty rozpoczęła Anna Kaczkowska, znakomita reportażyistka Radia Lublin, od lat prowadząca Redakcję Reportażu. Dziennikarka została Radiową Reportażyistką Roku 2005. Swoją wykład poświęciła reportażowi interwencyjnemu z wątkami sądowo-śledczymi. Analizę przeprowadziła

¹ Zob. *Ogólnopolski Konkurs Reportażystów „Melchiorzy 2010”. Katalog*, Warszawa 2011, s. 3–4.

w oparciu o autorski reportaż *Nie ma kary dla „Prezydenta”*. Dziennikarka mówiła o przełamaniu barier formalno-prawnych, a także o innych utrudnieniach, które mogą wystąpić podczas zbierania materiału. Wskazywała na konieczność budowania i poszukiwania przejrzystej konstrukcji narracji i koncentrowaniu się na głównym wątku reportażu. Przestrzegała przed nadmiernym uatrakcyjnianiem formy, która może zachwiać konstrukcją. Anna Kaczkowska, obdarzona niezwykle charyzmą, a jednocześnie pokorą, zwróciła także uwagę na kwestie moralne i ciężar autorskiej odpowiedzialności. Podkreślała, że autorzy często stają przed dylematem dotyczącym granic etycznych samego przekazu i treści wprowadzanych do reportażu, tego, co należy umieścić, a czego nie. Na podstawie własnych doświadczeń mówiła o wzajemnych relacjach dziennikarza i ich bohaterów i o odpowiedzialności za dalsze ich losy. Wskazywała, że reportażysta nie może stawać się trybunem, nie może osądzać, piętnować. Może jedynie pomóc w dostrzeganiu i zrozumieniu zjawisk, kontekstów.

Kolejną prelegentką była Alicja Grembowicz ze Studia Reportażu i Dokumentu Polskiego Radia – Radiowa Reportażystka Roku 2007. Jej wykład nosił tytuł *Rola dokumentacji a konstrukcja reportażu*, i został oparty na przykładzie między innymi reportażu *Snajper Luis*. To właśnie dzięki tej pracy A. Grembowicz została nagrodzona cztery lata temu. W reportażu podniosła kwestię o wielkim znaczeniu – próbowała dociec, dlaczego ludzie zabijają. Choć w przypadku omawianego reportażu mamy do czynienia z losami jednostki, to kontekst zagadnienia jest dużo szerszy, ponadjednostkowy i ponadczasowy. W swoim wystąpieniu reportażystka wskazywała na konieczność gruntownej analizy opracowywanego zagadnienia, niezbędnej do realizacji reportażu. Sporo miejsca poświęciła źródłom inspiracji i konieczności dbałości o formę i warstwę dokumentalną materiału. Mówiła o odpowiedzialności za treść reportażu i o tym, że na dziennikarza czyha mnóstwo niespodzianek podczas samej realizacji. Podkreśliła konieczność świadomego prowadzenia samego nagrania, ponieważ w przypadku dziennikarza radiowych należy koniecznie uwzględnić także kwestie techniczne, stanowiące integralny element zapisu. Dziennikarka jako przykład podała pracę nad reportażem *Snajper Luis*. Po nagraniu okazało się, że treść nie została zarejestrowana i konieczny był powtórny zapis. W tym przypadku ponowne nagranie nie wypaczyło ani sensu, ani nie zmniejszyło ładunku emocjonalnego, wręcz przeciwnie, poprowadzone zostały nowe wątki, korzystnie wpływające na ostateczny kształt materiału. Grembowicz podkreśliła, że czasami jednak ponowne nagrywanie nie jest możliwe.

Studenci z dużym zainteresowaniem przysłuchiwali się także wykładowi Katarzyny Błaszczuk, również ze Studia Reportażu i Dokumentu Polskiego Radia. I nic w tym dziwnego, ponieważ K. Błaszczuk zatytułowała swoje wystąpienia *Szanse dla młodych adeptów reportażu radiowego*. Dziennikarka mówiła o możliwościach stojących przed początkującymi reportażystami, o miejscach, w których można doskonalić warsztat i konfrontować swoje umiejętności z umiejętnościami kolegów. Przykładem może być choćby

Szkoła Mistrzów, działająca pod patronatem European Broadcasting Union. Reporterka wskazywała także konkursy sprofilowane pod kątem najmłodszych radiowych reportaży, między innymi Konkurs Stypendialny im. Jacka Stwory.

Następnym wykładowcą był Cezary Galek z Radia Zachód z Zielonej Góry, nagrodzony tytułem Reportażysta Roku 2008. Dziennikarz w mistrzowski sposób potrafi łączyć słowo z muzyką. Galek mówił o *Muzyce w reportażu jako o wyrazie indywidualnej ekspresji autora*, a czynił to na przykładach własnych, bardzo różnorodnych tematycznie reportaży. Były to: *Piećło-niebo*, *Lekcja anatomii doktora Hagensa* oraz *Rok czarnego słońca*. Galek wskazywał na rolę, jaką muzyka może pełnić w reportażu. Może być łącznikiem, przerywnikiem, komentarzem, a w niektórych przypadkach ne-wralgiczną częścią kompozycji. Zaprezentowane w niewielkich fragmentach reportaże w wyczerpujący sposób obrazowały wymienione funkcje. Dziennikarz jest obdarzony niezwykłą osobowością, która pozwoliła na znakomity kontakt ze studentami. Nie obyło się jednak bez pewnych kontrowersji ze strony słuchaczy. Dyskusja dotyczyła kwestii estetycznych, tego, czy rzeczywiście muzyka powinna być aż tak istotnym elementem działań reportaży. Polemika w tym przypadku stała się potwierdzeniem tezy, że reportaż radiowy powinien zmuszać do analizy nie tylko samej fabuły, ale także kompozycji, autor zaś ma prawo do niezależnej wizji i autonomicznej kreacji.

Ostatnie spotkanie podczas warsztatów poprowadziła Anna Sekudewicz z Radia Katowice, jedna z najbardziej doświadczonych i utytułowanych polskich reportażystek, laureatka kilkudziesięciu nagród, między innymi Prix Italia w 2004 roku. Dziennikarka była członkinią jury ogólnopolskiego Konkursu Reportażystów „Melchiorzy 2010”. Na to spotkanie warto było poczekać cały dzień. Wykład dotyczył *Reportażu śledczego, czyli jak odkrywać tajemnice i rozwiązywać skomplikowane zagadki za pomocą reportażu radiowego*. W ciągu godziny w bardzo kompetentny sposób A. Sekudewicz podzieliła się wiedzą na temat niezwykle złożonego gatunku dziennikarskiego, jakim jest reportaż śledczy. Początkowo postawiła również pytanie, czy tego rodzaju forma rzeczywiście istnieje. Odpowiedzią była analiza gatunku i wskazanie jego najistotniejszych cech na podstawie fragmentów trzech reportaży: *Katyń. Jedna historia*, *Prawda odwrócona* i *Cena pracy*. Wybrane przykłady pokazały również, jak różnorodna problematyka może znaleźć się w reportażu radiowym. Pierwsze z wymienionych nagrań dotyka wszak bardzo odległej przestrzeni, a reportażysta, tropiąc minione dzieje, odnajduje ich ślady we współczesnym świecie. W ten sposób w pewnym sensie dopisuje dalszy ich ciąg. Pozostałe prace to tak zwane reportaże towarzyszące; w tym przypadku dziennikarz uczestniczy w wydarzeniach, a jego narracja jest relacją naocznego świadka. Sekudewicz nie poprzestała jedynie na omówieniu samych realizacji, pokazała również, jakie następstwa, w przypadku wskazanych reportaży, miała praca dziennikarza i jaki pozaantenowy skutek owe działania odniosły. W rzeczowy, uzupełniony uwagami praktyka sposób mówiła również o roli reportażu radiowego i jego współczesnej recepcji.

Warsztaty Reportażu Radiowego były cennym doświadczeniem dla wszystkich uczestników. Dzięki prelegentom adepci dziennikarstwa głębiej poznali rolę i rangę tego rodzaju reportażu. Zaproszeni goście uzmysłowili słuchaczom, jak jest ważne dźwiękowe zapisywanie codzienności, spraw umykających, często trudno dostrzegalnych, ale nigdy nieważnych. Reportażysty radiowi swymi działaniami od lat wpisują się w misję radia – dawanie świadectwa o otaczającym nas świecie. Mając do dyspozycji wyłącznie zapis dźwiękowy, budują artystycznie wypełnione przestrzenie zmuszające słuchaczy do refleksji – a przecież właśnie o to chodzi w działaniach dziennikarskich.

Podczas wieczornej gali przyznano następujące nagrody i wyróżnienia: Radiowym Reportażystą Roku 2010 został Jan Smyk z Radia Biały-stok. Dziennikarza nagrodzono za reportaż *Hołodomor*, poświęcony historii zapomnianej, choć w czasie nie tak bardzo odległej. Reportażysta opisał skomplikowane losy ludności zamieszkującej Kresy. Narratorką reportażu jest Polka, która przetrwała i jednocześnie stała się świadkiem minionych zdarzeń. Co ciekawe, w tym przypadku losy jednostki można przenieść na doświadczenie całej generacji, co zostało dostrzeżone i docenione przez jury konkursu.

W kategorii Premiera Roku nagrodę „Srebrnego Melchiora” otrzymali *ex aequo* Agnieszka Czyżewska-Jacquemet z Radia Lublin za reportaż *Ostatni lot* i Małgorzata Żerwe z Radia Gdańsk wspólnie Davidem Mairowitzem za pracę *Ludziom i zwierzętom*. W kategorii Inspiracja Roku 2010 nagrodzono dziennikarkę niezależną Helenę Kowalik-Ciemińską za cykl reportaży sądowych *Warszawa kryminalna*. Nagrodę Specjalną Studia Reportażu i Dokumentu Polskiego Radia za rolę Anioła Stróża Reportażu otrzymał Janusz Kukula, dyrektor Teatru Polskiego Radia.

Organizatorami Ogólnopolskiego Konkursu Reportażystów Radiowych „Melchiorzy 2010”, a także Warsztatów Reportażu Radiowego byli: Polskie Radio, Studio Reportażu i Dokumentu Polskiego Radia oraz Radio Olsztyn. Warsztaty odbyły się dzięki uprzejmości władz Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, przy współpracy przedstawicieli Instytutu Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej.